

Titel: text, [fonem] 145-0020

Citation: "text, [fonem] 145-0020", i *Louis Hjelmslev og hans kreds*, s. 8. Onlineudgave fra Louis Hjelmslev og hans kreds: https://tekster.kb.dk/catalog/lh-texts-kapsel_145-shoot-wacc-1992_0005_145_fonem_0020_p8_bP7_TB00009/facsimile.pdf (tilgået 19. juli 2024)

Anvendt udgave: Louis Hjelmslev og hans kreds

Ophavsret: Materialet kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge det til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

dækker imidlertid ikke hinanden (det rent lydige er ogsaa for en stor del socialt bestemt) - og det som fonologerne i virkeligheden beskæftiger sig med; nemlig en beskrivelse af de lydige forskelle som bruges distinktivt, omfatter ikke alt hvad der er socialt betinget, og samtidig mere end ren funktion, saa parret langue-parole kan daarlige bruges hvordan det end fortolkes. - For Dehns' opfattelse mellem fonologi og fonetik spillede en stor rolle i begyndelsen, men flere der isærligt var Fragtilhængere protesterede, sk. v. Wijk, og senere Martinet, og det spiller ingen rolle i Roman Jakobsons senere arbejde.

Ved en kongres i Prag i 1931 blev man enige om en serie definitioner, baade af fonologi-fonetik, af fonemet osv. - Det er karakteristisk at man for at definere fonemet gaar ud fra den fonologiske opposition (den oprindelige psykologiske definition blev hurtigt opgivet til fordel for en funktionel og kun fastholdt af enkelte - v. Wijk, tildels Michel, men den spoger hos mange senere - fx. endnu hos Dieth 1952) - Def. i 1931 var: *opposition phonologique: différence phonique susceptible de servir dans une langue donnée à la différenciation des significations intellectuelles* - *unité phonologique: terme d'une opposition phonologique quelconque*, - *phonème: unité phonologique non susceptible d'être dissociée en unités phonologiques plus petites et plus simples*. - Det er altsaa ikke som hos Jones saadan at man begynder med at finde *max* nogle lyd som man ordner i familier, man starter (og her er Saussures paavirkning klar) fra en *min* og bygger mellem lyd *m* og bygger definitionerne op herpaa. - Og man bygger saaledes definitionen paa kommutationen. - Kun de Groot, der ellers i meget følger fonologerne, afviger herfra, idet han definerer fonemet ud fra dets identificerende funktion, og lader det betydningsskabende komme som en følge heraf (B50 p. 132 og 134).

Et fælles problem for alle fonemiske retninger er opstillingen af foneminventaret, og dermed reduktionsproblemet. Fragerne bygger her, som de fleste andre, foruden paa kommutation paa fonetisk slægtskab. For lyd i samme omgivelser er kommutationen afgørende, *var* lyd i forskellige omgivelser slaas sammen til eet fonem hvis de er fonetisk beslegtede, ellers ikke. Det samme siger jo Jones, men det er præcisere formuleret i Trubetzkoyas Grundsløge. Man saa kunslaa lyd sammen til eet fonem hvis de "gemeinsame Schalleigenschaften besitzen, *xxxxxx* durch die sie sich von allen übrigen Lauten desselben Systems unterscheiden würden." (Grz. p. 62). Hermed er kravet formuleret bedre end hos de fleste andre, - men det forudsætter naturligvis et videnskabeligt fonetisk system. - For lyd der kan staa i samme stilling er der ofte det problem at man ikke kan finde minimale ordpar. Trubetzkoyas udvej er her ikke særlig god. Hvis ordet *xxxxxxx* gøres ukendelig ved ombytningen er det to forskellige fonemer - det er for vagt. - Isærligt kunde man tænke sig at man ved konsekvent udgangspunkt i modsætningerne altid krævede minimale ordpar. Det gøres af Trub.'s franske oversætter Cantineau, der i en anmeldelse af Pike's Phonemics *xxxxxx* og Tone Languages i BSL 1952 p. 41-54. Han opstiller ligefrem en matematisk formel hvorudfra man ud fra antallet af modsætninger beregner antallet af fonemer. Men det er nu ikke saa simpelt - for det første vil formelen ved manglende par give brøker for fonemantal, for det andet kommer der vanskeligheder med reduktionerne som han slet ikke kommer ind paa. Det vil isærligt heller ikke mekanisk løse vanskelighederne for fortolkningen af diftonger *ax* og affrikater. Dette problem er naturligvis ogsaa behandlet i Pragskolen, Trub. giver detaljerede regler, dels af fonetisk natur, dels funktionel, dels hensyn til parallel distribution af fonemer (et af de faa steder